

La formació cristiana en el món actual¹

El tema de què us parlaré té molt a veure amb la meva dedicació més constant: la formació cristiana, sobretot com a catequesi sistemàtica. Avui més que mai, estem en un moment d'un gran canvi social i cultural, i l'Església, sobretot a Occident, està vivint aquest canvi d'una manera molt forta. Diguem que el món actual provoca l'Església; ho està fent de tal manera que l'està conduint de nou a una situació de missió, de plantejar-se de nou com presentar l'Evangelí. És en aquest context que cal situar aquella paraula màgica, expressió d'una nova etapa pastoral, que ha utilitzat tantes vegades el Sant Pare: la nova evangelització.

Realment, la situació és provocadora. Vull començar la meva aportació llegint un text que va publicar l'escriptor de Valladolid José Jiménez Lozano, al qual jo segueixo des que era seminarista. És un text que està en relació amb els esdeveniments de l'11 de setembre passat. Davant d'aquests fets diu: «pensades bé les coses, el món en què vivim estava ben instal·lat –el que no vol dir pas que ho estiguessin tots els que l'habiten– abans de l'11 de setembre passat, i naturalment no desitja deixar-lo. Però el que va succeir aquell dia va ser molt semblant, per a Occident, a la caiguda de Constantinopla a les mans dels turcs el 1453, deixant a part la condició dels qui es van enfrontar llavors i els qui avui s'enfronten, malgrat les denominacions formals: turcs, islàmics, cristians. Per una raó ben simple, mentre que entre els islàmics s'invoca clarament les seves creences –o la seva llei, que dirien els nostres avis–, els occidentals no en tenen cap per invocar. Fa temps que van deixar de ser cristians, i la nova cultura fa el que pot perquè no en quedi pols ni palla. Però també l'ha alliberat de la vella cultura, allò que ens venia dels grecs i del món llatí, allò que proposava l'excel·lència humana, i simplement es dedica a cultivar els seus propis desigs subjectius.»

Aquest text és una provocació, però dóna el to cultural i espiritual del moment. Realment, penso, no sé si encertadament, que aquesta provocació ens uneix davant del món islàmic i del terrorisme. Una unió feta més des de la por davant d'un futur incert, des de la defensa d'uns interessos econòmics, d'un benestar, d'un estil de vida. L'11 de setembre ha provocat moltes coses. Una presa de consciència de les ferides del nostre món, de les sortides que no porten a res, però també de la necessitat d'un fonament, d'una orientació que ens ajudi a construir la nostra vida des de l'esperança d'un món en el qual tots els homes puguin seure a la taula de la vida. La crisi més forta que tenim és de manca de finalitats que ennobleixen l'ésser humà, que realitzin la seva dignitat. On anem amb el nostre món desenvolupat? I això fa difícil portar endavant moltes coses: sentit de la vida i la llibertat, el perquè de tot el món tecnològic i totes les seves possibilitats, la gran qüestió del poder... Perquè l'home d'avui té un gran poder, però, què farà, amb ell?

Totes aquestes coses plantegen grans reptes a l'Evangelí perquè, a la llarga, es tracta de substituir Déu o, almenys, deixar-lo tan arraconat que realment no compti a l'hora de viure. És una provocació molt forta per a la fe cristiana, que té una vocació d'humanitzar. No oblidem mai que la traducció de l'Encarnació del Fill de Déu és la humanitat de Déu: és Déu que s'ha fet home, que ha compartit la nostra història i, per tant, vol que nosaltres també transformem aquesta història amb la seva ajuda, amb la seva presència, amb la seva orientació. El cristianisme s'ha sentit,

¹ Conferència pronunciada a les XXXVII Jornades de Qüestions Pastorals de Castelldeusa (28 i 29 de gener del 2002).

d'alguna manera, foraster en aquest món perquè aspira a un "cel i a una terra nova", però també se sent ciutadà d'aquest món, redimit per Crist i necessitat de trobar el camí a una vida més digna. Aquí se situa un repte molt greu, perquè si el cristianisme s'evapora de tal forma que es converteix en un espiritualisme que no té res a dir de la vida, acabarà quedant-se al marge. Però quan el cristianisme vol situar-se, com ha de fer, al si de la vida, es plantegen grans reptes. No tenim en l'Evangeli la solució de tots els problemes, ni tenim una visió de la vida que ens permeti pensar que només des de la fe es poden deduir totes les solucions tècniques i organitzatives. Nosaltres tenim la certesa que, en Crist, la nostra vida queda transformada, que formem part de la família de Déu, i, des d'aquí, se'ns crida a col·laborar en la transformació d'aquest món.

En aquest sentit, el gran repte del moment present és la formació. Una formació capaç d'il·luminar la vida, les decisions. Es tracta de seguir Crist, cosa que vol dir que, quan arriba el moment de la decisió, en què l'home es troba davant l'elecció del bé i del mal, davant el que resulta més excel·lent, tinguem en compte, de forma decisiva, a Crist. Com fer perquè l'Evangeli realment il·lumini la vida, i que aquesta vida vagi tenint aquest sabor, aquesta resplendor que únicament pot venir de l'Evangeli?

La nostra cultura, des de la seva interpretació més laïcista, vol reduir el cristianisme a un sentiment, a una experiència privada en nom d'una autonomia radical de l'ésser humà. O també, reduir l'experiència religiosa a una orientació tan de fons que finalment no tingui res a veure amb la vida. I aquí està la gran qüestió: com formar la gent, les persones, perquè realment puguin donar una resposta que uneixi la fe i la vida. He estudiat molts temes relacionats amb aquestes coses, i l'únic que desitjo és que a l'Església vagin sortint persones santes que realment puguin donar una resposta concreta a tot això. Perquè no és una resposta que es pugui trobar només en l'estudi, en el disseny del que hauríem de fer. És veritat que, com a homes, necessitem utilitzar de forma coherent el nostre cap, però tot quedarà en desitjos si no es troba algú que pugui ferho vida i convertir-ho en una proposta per als altres.

Recordo en una reunió que, revisant la situació de la catequesi i analitzant què caldria fer per impulsar-la, algú va suggerir la idea de crear com una mena de departament de disseny de projectes, com fan les empreses. Què cal fer perquè en el futur pugui haver-hi cristians? Què hem de posar en marxa? Això pot anar bé, però si no hi ha sants, si no hi ha homes i dones que puguin fer això, no trobarem la resposta, perquè, normalment, les grans respostes no han vingut per aquest camí. Han vingut com a força, com a il·luminació, com a orientació de l'Esperit, que sempre suscita respostes a l'Església a través del testimoni dels cristians.

Penso en el segle XIX, en Sant Joan Bosco davant la joventut del món industrial de Torí. Ell no va estudiar en una facultat de ciències de l'educació, però va ser un home tan apassionat per l'Evangeli i també per la vida d'aquells nois, que va trobar un camí que, després, amb aquesta inspiració, va ser capaç d'il·luminar els pedagogs i capaç d'il·luminar els altres.

En aquest moment, pel que fa a la formació ens passa el mateix: tenim grans instruments, molt bones teories catequístiques i un bon projecte del que cal fer per formar-se, però necessitem models concrets, propostes. Aquí és on s'emmarca precisament l'aportació del Beat Josepmaria. Ell va tenir la capacitat, un do de

l'Esperit, de saber respondre al repte, des de fa molts anys ja, de com lligar la fe i la vida, de com fer compatible un bon professional i un bon cristià al mateix temps, i de com convertir el mateix treball de cada dia en una trobada amb Déu. Aquesta és la qüestió. Després, amb la seva intuïció, ha generat en altres gran quantitat de propostes. Però aquí estava la seva. El Beat Josepmaria ha assenyalat, ha posat el dit en la ferida i ens ha dit per on cal anar.

En aquest sentit, crec que el gran repte del moment actual és precisament com respondre a la unitat entre la fe i la vida, com lligar una cosa i l'altra, com fer possible una vida en què Déu realment compti, que estigui al centre; i aquesta síntesi de fe i vida es pot preparar, es pot educar a través d'una catequesi sistemàtica, a través d'una formació ben orientada. Però cal una síntesi personal a la qual únicament pot arribar cadascú personalment, i que, d'alguna forma, es va fent en la mesura en què alimentem la convicció que és possible. Perquè la síntesi de la fe i la vida no és una qüestió que pugui ser escrita en un llibre. Estarà escrita l'aportació que ha fet un altre, però l'important és el que un mateix ha viscut.

Una segona idea fonamental a hores d'ara és el tema de la llibertat. Aquesta és una gran oportunitat que ha assenyalat tantes vegades el Papa: presentar l'Evangeli com un do, com a gratuïtat, com una possibilitat que allibera l'home. Cal recordar que no hi ha llibertat sense veritat i, per tant, la qüestió és quina orientació prendrà la vida, quina serà la decisió. I aquí ens trobem amb una gran preocupació en el moment present. Tots els homes admeten aquesta possibilitat, però també s'adonen de la fragilitat en què viuen. Com ser lliures realment? Aquesta és una altra qüestió fonamental de la qual caldria tenir cura.

Una tercera qüestió és la participació en una societat democràtica. Dins la mateixa Església està present aquesta dimensió participativa, cada vegada amb més força. Iniciatives com les que s'estan fent en aquest moment, que vénen del centre d'Europa i que ens porten a un replantejament total del que és la situació actual de l'Església. Llegint-les d'una forma positiva diríem que són una demanda de participació. El Sant Pare, en la seva carta *Tertio Millennio Ineunte*, parla molt d'aquesta participació i assenyala els seus fonaments i estructures dins l'Església. Però també és veritat que les formes concretes de participació no estan sempre a l'altura del que haurien de ser, puix es necessita una formació que capaci per assumir aquesta gran responsabilitat. És impossible participar a l'Església (i participar vol dir valorar, decidir i portar a terme accions) sense un coneixement del que és l'Església, sense una acceptació del que és la seva realitat, i això fa que tinguem la necessitat d'una demanda molt forta de formació.

Finalment destacaria la necessitat experimentada per la nostra societat actual, de tirar endavant una major solidaritat, una nova sensibilitat que ens porta a no ser indiferents davant del dolor de l'altre, de la injustícia, de les dificultats; la necessitat, com a cristians, de saber proposar realment l'Evangeli com allò que realment salva l'home, i que al mateix temps té capacitat d'integrar les nostres accions en favor de la promoció dels altres. Però aquí també necessitem formació, perquè la gran temptació que pot existir –i es dona– és sovint aquesta: que, fent tantes coses, al final perdem el sentit de les coses, i, sense voler, ens situem al centre de tot i oblidem que, en realitat, tota la nostra vida i la nostra activitat, sempre és fruit d'aquesta trobada, d'aquest diàleg entre Déu i nosaltres. I aquesta intenció cal saber-la mantenir sempre, perquè en cas contrari també correm el perill de pensar que són les nostres accions les que salven l'home o, al final, crear unes

dependències tan fortes amb els altres que no ens adonem que qui necessita la nostra ajuda és digne de ser amat i és un signe mateix de Déu, que també el podem trobar en la seva imatge i mereix el màxim respecte.

Diria, doncs, que aquest seria el gran abast de les demandes descrites: com arribar a aquesta síntesi de fe i vida, i després aquestes tres idees que hem dit: una era la llibertat, una altra la participació, i també el tema de la nostra acció social. Mirant-ho tot, i per damunt d'aquestes qüestions, penso que no hem d'estar en situació de passivitat, pensant que no hi ha solució o que són coses que no tenen resposta.

A l'hora de trobar solucions a aquests grans reptes, penso que nosaltres no sols hem de ser capaços de fer un bon projecte de futur, tenint en compte les circumstàncies actuals, sinó que també hem de saber llegir, en el moment actual de l'Església, respostes que ja estan en marxa. Per exemple, la missió de l'Opus Dei. El Beat Josepmaria moltes vegades va dir que «l'Opus Dei és una gran catequesi», que és una forma de proposar la fe, d'orientar-la, a través de l'acompanyament espiritual, perquè la persona sigui realment lliure per decidir el camí oportú i convertir la pròpia vida en apostolat.

El nostre gran problema és considerar que l'apostolat es redueix, per exemple, a fer catequesi, cosa molt important i necessària en l'Església. Però ser responsable de la fe cristiana és més que això, és fer present al Crist en tots els valors i situacions de la vida. El cristianisme és un fet: Jesús; i també els cristians, i, per tant, trobo que tota formació ha de portar-nos a reconèixer aquesta realitat, i ens ha de formar perquè no ens quedem només les idees sinó que aquestes passin a la vida, i no només a un aspecte sinó a tota ella.

Ara, més en concret, vull recordar que en l'Opus Dei es dona molta importància a la formació sistemàtica. Però sempre acompanyada d'una formació espiritual, d'una manera de presentar les coses i portar els temes de la fe que va lligant des del principi la fe i la vida, a fi que no es converteixin en un conjunt de coneixements sinó en orientacions per a la vida. Un mètode que amb l'ajuda de la direcció espiritual, la confessió, i tot un conjunt d'elements, van transformant, a poc a poc, la vida. Penso que són elements que no poden oblidar els que treballen també en el món de la formació cristiana.

Aquests són els problemes que tenim, en una situació que ens convoca i ens crida a una nova proposta de la fe. Els problemes els hem assenyalat –suposo que n'hi ha més–, però atenció: ja hi ha respostes. Penso que, per la nostra part, seria ser infidels al que és el moment actual de la crida del Senyor en la nostra vida si ho ignoréssim.

Mons. Xavier Salinas Viñals
Bisbe de Tortosa